

Ohjeet vastaväittäjälle ja arvostelutoimikunnalle

Väittelyluvan myöntämisen jälkeen dekaani nimeää väitöstilaisuutta ja väitöskirjan arvostelua varten vastaväittäjän (vastaväittäjät), kustoksen sekä väitöskirjan arvostelutoimikunnan.

Väitöstilaisuuden toimijat

Vastaväittäjän tehtävänä on suorittaa väitöskirjan tarkastus julkisessa väitöstilaisuudessa. Vastaväittäjän tulee antaa tiedekunnalle väitöskirjasta perusteltu kirjallinen lausunto arvostelutoimikuntaa kuultuaan kuukauden kuluessa väitöstilaisuudesta (ks. tarkemmin Väitöskirjan arvostelu ja vastaväittäjän lausunto). Vastaväittäjä on myös arvostelutoimikunnan jäsen.

Kustos avaa ja päättää väitöstilaisuuden ja johtaa sen kulkua (ks. Ohjeet menettelytavoista väitöstilaisuudessa jäljempänä). Kustos toimii vastaväittäjän isäntänä/emäntänä Turun yliopistossa vierailun aikana.

Arvostelutoimikunta. Väitöskirjan arvostelua varten dekaani nimittää arvostelutoimikunnan, jonka tehtävänä on varmentaa arvioinnin tasapuolisuutta. Toimikuntaan kuuluu vähintään kolme henkilöä: puheenjohtaja (väittelijän oppiaineen tai laitoksen professori tai apulaisprofessori), vastaväittäjä(t), vähintään toinen esitarkastajista ja mahdolliset ulkopuoliset asiantuntijat.

Puheenjohtaja perehdyttää vastaväittäjän sekä arvostelutoimikunnan muut jäsenet tiedekunnan arvostelukäytäntöön, arvosteluasteikkoon ja säädöksiin. Puheenjohtajan tulee saattaa arvostelutoimikunnan tietoon myös muut arvosteluun mahdollisesti vaikuttavat seikat. Turun yliopiston esteellisyysääntöjen mukaisesti ohjaaja ei voi toimia arvostelutoimikunnan puheenjohtajana eikä jäsenenä.

Väitöskirjan arvostelu ja vastaväittäjän lausunto

Vastaväittäjä antaa tiedekunnalle perustellun kirjallisen lausunnon väitöskirjasta *kuukauden kuluessa väitöstilaisuudesta*. Lausunnossa esitetään väitöskirjan hyväksymistä tai hylkäämistä sekä ehdotetaan hyväksyttävälle työlle arvosanaa alla olevan väitöskirjan arvosteluasteikon mukaisesti. Lausunnossaan vastaväittäjän tulee ilmoittaa, millä tavalla arvostelutoimikuntaa on kuultu.

Vastaväittäjä osoittaa lausuntonsa yhteiskuntatieteelliselle tiedekunnalle ja toimittaa allekirjoitetun lausuntonsa sähköisesti osoitteeseen socpostgraduate@utu.fi.

Vastaväittäjän lausunto koostuu väitöskirjan ja väitöstilaisuuden arvioinnista. Lausunto on lähtökohtana tiedekunnan johtokunnalle sen päättäessä väitöskirjatyön

hylkäämisestä tai hyväksymisestä. Tämän vuoksi on tärkeää, että vastaväittäjä lausunnossaan selvästi ilmaisee: 1) väitöskirjatyön puutteet, 2) väitöskirjatyön ansiot, 3) selvän kantansa väitöskirjatyön hylkäämisestä tai hyväksymisestä sekä ehdottaa työlle arvosanaa.

Vastaväittäjän lausunto voi olla vapaamuotoinen, mutta soveltuvin osin siinä voi käyttää niitä kohtia, jotka on mainittu ohjeissa esitarkastajan lausunnoksi (ks. Ohjeet esitarkastajan lausunnoksi jäljempänä).

Vastaväittäjän tulee sisällyttää lausuntoonsa lyhyt kuvaus ja arvostelu julkisesta tarkastuksesta ja tarkastustilaisuudessa käytetyistä muiden läsnäolijoiden puheenvuoroista.

Vastaväittäjän lausunto päättyy erilliseen yhteenvetoon. Siinä on syytä selvästi mainita, onko tarkastetun tutkimuksen aihe ollut relevantti, sen käsittely tieteellisen menetelmän kriteerit täyttävä ja väitöskirja muutoin omintakeinen ja täysipainoinen. Onko kyse aikaisempien tulosten varmentamisesta, aikaisemmin tehtyjen, mutta hajanaisten ja epävarmojen havaintojen täydentämisestä, vai tuodaanko väitöskirjassa oleellista uutta asianomaisen tieteen alan piiriin? Erityisesti on mainittava, jos väitöskirja sisältää ao. tutkimusalan piirissä keskeisen tärkeitä uusia havaintoja ja johtopäätöksiä.

Väitöskirjan arvosteluasteikko

Approbatur: Työssä on vakavia puutteita, mutta se täyttää väitöskirjalle asetetut vaatimukset.

Lubenter approbatur: Työssä on useita huomattavia puutteita ilman niitä riittävästi kompensoivia erityisansioita.

Non sine laude approbatur: Työssä on puutteita ilman niitä riittävästi kompensoivia erityisansioita.

Cum laude approbatur: Työ on hyvä tieteellinen suoritus. Se on käsitteellisesti ja kielellisesti selkeä, tutkimusongelma, metodiset ratkaisut ja johtopäätökset on hyvin perusteltu ja aineisto relevantti. Työn erityisansiot kompensoivat työssä ilmeneviä puutteita.

Magna cum laude approbatur: Työssä on tieteellisiä ansioita ilman niitä heikentäviä puutteita.

Eximia cum laude approbatur: Työssä on huomattavia tieteellisiä ansioita ilman niitä heikentäviä puutteita.

Laudatur: Työ on tieteellisesti kunnianhimoinen ja erittäin ansiokas.

Ohjeet menettelytavoista väitöstilaisuudessa

1. Väitöstilaisuuteen saapuvat asianomaiset siten, että ensin saliin astuu väittelijä, sitten kustos ja viimeisenä vastaväittäjä.
2. Miespuolinen väittelijä, kustos ja vastaväittäjä käyttävät frakkia ja mustia liivejä (tai univormua ilman kunniamerkkejä), naiset vastaavasti mustaa pitkähihaista pitkää pukua, jakkupukua tai housupukua. Väittelijä, kustos ja vastaväittäjä voivat myös sopia, että käytetään tummaa pukua. Naisilla on tällöin lyhyt jakkupuku tai housuasus. Kustos ja vastaväittäjä, mikäli heillä on tohtorin arvo, pitävät tohtorinhatun kädessään sisään mennessään ja salista poistuessaan. Ulkomailla valmistuneet käyttävät omaa tohtorinasuaan, johon saattaa kuulua viitta ja päähine.
3. Kun kaikki ovat asettuneet paikoilleen kustos avaa väitöstilaisuuden lausuen: "Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan määräämänä kustoksena julistan väitöstilaisuuden alkaneeksi."
4. Väittelijä pitää seisaaltaan väitöskirjan aiheeseen johdattavan lectio praecursorian, joka saa kestää enintään 20 minuuttia. Esitys aloitetaan sanoin: "Arvoisa kustos. Arvoisa vastaväittäjä. Arvoisat kuulijat."
5. Painovirheiden oikaisemisen voi jättää pois. Väittelijä voi sen sijaan antaa vastaväittäjälle kirjallisen luettelon huomaamista virheistä ja myös monistaa luettelon yleisöä varten. Vastaväittäjä liittää luettelon tiedekunnalle jätettävään lausuntoonsa.
6. Alkajaisesityksen päätyttyä väittelijä lausuu: "Pyydän Teitä, Arvoisa Professori (Tohtori jne.) Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan määräämänä vastaväittäjänä esittämään ne muistutukset, joihin katsotte väitöskirjani antavan aiheita."
7. Vastaväittäjä esittää seisaaltaan lyhyen lausunnon, jossa hän käsittelee väitöskirjan aihepiiriä ja merkitystä tieteessä ym. samantapaisia yleisluonteisia kysymyksiä. Lausunnon jälkeen vastaväittäjä ja väittelijä istuutuvat.
8. Varsinaisen tarkastuksen alkupuolella vastaväittäjä kohdistaa ensin huomion metodisiin ja yleisiin kysymyksiin, minkä jälkeen seuraa yksityiskohtainen tarkastus.
9. Vastaväittäjä saa käyttää tarkastukseensa enintään n. neljä tuntia, jotta mahdollisille ylimääräisille vastaväittäjille jäisi riittävästi aikaa. Jos tarkastus vie runsaasti aikaa, voidaan pitää tauko, jonka kustos ilmoittaa.
10. Päätettyään tarkastuksen vastaväittäjä seisomaan nousten esittää loppulausuntonsa, jota väittelijä kuuntelee seisaaltaan.
11. Väittelijä esittää seisaaltaan kiitoksensa vastaväittäjälle.
12. Väittelijä kääntyy yleisön puoleen ja lausuu: "Tämän jälkeen kehotan niitä arvoisia läsnäolijoita, joilla on muistuttamista tai muuta esitettävää väitöskirjani suhteen, pyytämään puheenvuoron kustokselta."

13. Kustos johtaa puhetta jakaen puheenvuorot ja valvoen, että väittelijä saa vastata välittömästi kuhunkin huomautukseen ja ettei käytetyissä puheenvuoroissa siirrytä syrjään asiasta.

14. Kustos päättää seisomaan nousten väitöstilaisuuden, joka saa kestää enintään kuusi tuntia, lausuen: "Väitöstilaisuus on päättynyt."

Ohjeet väitöskirjan esitarkastajille

Väitöskirjan esitarkastuksen tarkoituksena on varmistaa, että väitöskirjatyö täyttää tieteelliset ja muodolliset vaatimukset ennen väittelyluvan myöntämistä. Lisäksi esitarkastusmenettely yleensä parantaa kirjoitustyön tasoa. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää, että esitarkastus tehdään huolellisesti ja että tiedekunnalla on väittelylupa-anomusta käsitellessään käytössään mahdollisimman selkeät lausunnot. Tiedekunnan tekemän periaatepäätöksen mukaan väittelylupaa koskeva lausunto ei voi olla ehdollinen, vaan siinä joko puolletaan tai ei puolleta väittelyluvan myöntämistä. Esitarkastaja voi kuitenkin lausunnossaan esittää työhön liittyviä kommentteja ja parannusehdotuksia. Väittelyluvan myöntämiseen tiedekunta tarvitsee kaksi väittelylupaa puoltavaa esitarkastuslausuntoa, minkä vuoksi esitarkastajat eivät voi laatia yhteislausuntoa.

Erityisesti toivotaan esitarkastajalta selkeää kantaa siitä, onko väitöskirjan pohjana oleva tutkimustyö katsottava riittäväksi, vai ovatko lisätutkimukset tarpeen. Vastaavasti tulee arvioida kirjoitustyö, ja määritellä riittävän seikkaperäisesti ne kohdat, jotka kaipaavat uudelleen käsittelyä tai lisämuokkausta. Esitarkastajan lausunto on vapaamuotoinen, mutta siinä pyydetään ottamaan kantaa alla lueteltuihin kohtiin. Näistä kohdat 1-5 koskevat tutkimustyön tasoa, kohdat 6-8 kirjoitustyön tasoa.

1. Väitöskirjan yleinen luonne

Väitöskirjan tieteellisen sisällön lyhyt kuvaus.

2. Aihe ja kysymyksenasettelu

Aiheen omintakeisuus ja tieteellinen painoarvo. Onko aihe asianomaisen tutkimussektorin alalla keskeinen ja ajankohtainen sekä oleellista ongelma-aluetta käsittelevä? Miten paljon samasta aiheesta on olemassa aikaisempia tutkimuksia? Onko kysymyksenasettelu mielekäs ja tieteellisesti relevantti?

3. Aineisto

Aineiston laatu, laajuus ja soveltuvuus tutkimusongelman selvittämiseksi. Tarjoaako aineisto väittelijälle mahdollisuuden tutkimusongelman analysointiin ja ratkaisemiseen? Onko aineiston keruu tapahtunut tieteellisesti pätevällä tavalla? Onko väittelijä itse suorittanut aineiston keruun, käsittely ja analysoinnin?

4. Menetelmät ja teoreettinen kontribuutio

Kuvaus menetelmistä ja arvio niiden omintakeisuudesta, luotettavuudesta, vaikeusasteesta ja soveltuvuudesta. Onko asetetun ongelman selvittäminen edellyttänyt uusien menetelmien kehittämistä tai tunnettujen menetelmien uudenlaista ja omintakeista sovellutusta, vai perustuuko väitöskirja esim. valmiista aineistosta kerättyihin tai rutiininomaisesti koottuihin tuloksiin? Mikäli väitöskirja koostuu osatutkimuksista, toivotaan asiantuntijan arviota väittelijän henkilökohtaisesta osuudesta. Esitarkastajille toimitetaan artikkeliväitöskirjan käsikirjoituksen yhteydessä selvitys väittelijän itsenäisen työn osuudesta mahdollisissa yhteiskirjoitetuissa artikkeleissa.

Mikä on väitöstyön teoreettinen kontribuutio väittelijän tieteenalalle? Tuoko työ uuden teoreettisen näkökulman tutkimusongelman tarkasteluun vai hyödynnetäänkö työssä jo olemassa olevia teoreettisia viitekehyksiä?

5. Tulokset ja johtopäätökset

Arvio tehtyjen johtopäätösten luotettavuudesta ja tieteellisestä merkityksestä. Onko kyseessä oleelliselta osaltaan jo aiemmin tehtyjen tutkimustulosten varmistaminen, vai sisältyykö tuloksiin uusia havaintoja ja mikä on näiden tieteellinen merkitys? Ovatko tulosten perusteella tehdyt johtopäätökset oikeutettuja?

6. Kirjoituksen jäsentely ja esitystapa

Lyhyt selvitys käsikirjoituksen rakenteesta ja eri osien laajuudesta sivumäärinä. Onko jäsentely onnistunut, ja ovatko käsikirjoituksen eri osat sopivassa suhteessa toisiinsa? Tieteellisen esityksen tyylistä sekä kieli- ja painoasusta on niin ikään syytä lausua mielipide.

7. Osoitettu tutkimusalan tuntemus

Arvio perustuu lähinnä työssä esiin tuotavan tutkimusongelmaan liittyvän aiemman tutkimuksen esittelyyn. Ovatko kirjallisuusviitteet ajankohtaisia ja kattavia? Onko aiemman tutkimuksen esittely laajuudeltaan ja sisällöltään sopiva? Hallitseeko väittelijä aihepiirin aiemman tutkimuksen kriittisellä otteella ja pystyykö hän erittelemään aikaisempien julkaisujen ansiot ja heikkoudet?

8. Johtopäätöksissä osoitettu kypsyys

Johtopäätösluvun asiallisuus, kriittisyys ja selkeys. Onko väittelijä onnistunut erittelemään omien töittensä heikkoudet ja ansiot sekä vertaamaan kriittisellä tavalla omia tutkimustuloksiaan aiempaan kirjallisuuteen? Pystyykö väittelijä erittelemään jatkotutkimusten tarpeet? Ovatko tehdyt johtopäätökset asiallisessa suhteessa kysymyksenasetteluun, väitöskirjatyön tuloksiin ja alan aikaisempaan tietoon?

Esitarkastajan lausunnon lopussa voi esittää erillisen yhteenvetoon, johon sisältyy esimerkiksi 1) lyhyt kuvaus tutkimuksen luonteesta, 2) tutkimuksen merkityksellisimmät tulokset ja suurimmat ansiot, 3) käsikirjoituksen laatu, 4) todetut puutteet ja

mahdollisuudet niiden korjaamiseksi ja 5) väittelykelpoisuutta koskeva kannanotto, lausunto ei voi olla ehdollinen.

Esitarkastajan ei tule antaa puoltavaa lausuntoa ehdollisesti, vaan esitarkastuslausunnossa tulee todeta yksiselitteisesti, puolletaanko väittelylupaa vai ei.